

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І.Г. МАНЦУРОВ,
д.е.н., професор,
О.В. НУСІНОВА,
к.е.н., доцент

Економічна безпека підприємства: сутність та види

У статті розглянуто сутність поняття «економічна безпека підприємства». Досліджено авторські підходи до класифікації економічної безпеки та охарактеризовано основні її види. Запропоновано виділити нові види економічної безпеки підприємства, зокрема: економічну безпеку стабільності та економічну безпеку розвитку, остання, у свою чергу, розглядається з позиції кількісного та якісного розвитку; поточну та стратегічну економічну безпеку.

Ключові слова: безпека, вид, розвиток, стійкість, стабільність, поточна, стратегічна.

В статье рассмотрена суть понятия «экономическая безопасность предприятия». Исследованы авторские подходы к классификации экономической безопасности и охарактеризованы основные ее виды. Предложено выделить новые виды экономической безопасности предприятия, в частности: экономическую безопасность стабильности и экономическую безопасность развития, последняя, в свою очередь, рассматривается с позиции количественного и качественного развития; текущую и стратегическую экономическую безопасность.

Ключевые слова: безопасность, вид, развитие, стойкость, стабильность, текущая, стратегическая.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки, коли кожне підприємство здійснює підприємницьку діяльність самостійно і на власний ризик з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку, значення економічної безпеки як індикатора забезпе-

чення сталого розвитку господарюючих систем тільки посилюється.

Для аналітичного дослідження економічної безпеки потрібно чітко зрозуміти її зміст і різновиди. Виходячи з цього постає необхідність аналізу публікацій та досліджень сучасних науковців та економістів, які працювали у цій галузі.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Економічна безпека підприємства є достатньо складною економічною категорією, яка має декілька підходів до її тлумачення.

У публікаціях 90-х років минулого сторіччя [1] поняття «економічна безпека» розглядалося лише як захист інформації та комерційної таємниці підприємства. Інші ресурси підприємства при такому підході не розглядалися.

Згодом науковці [2, 3] розширили зміст цього поняття, визначаючи економічну безпеку як кількісну та якісну характеристику властивостей підприємства, що відображає здатність стабільного, ефективного функціонування та розвитку в умовах існування різного роду загроз.

На думку авторів [4, 5], економічна безпека підприємства – це «стан захищеності», але у роботі [4] життєво важливих інтересів підприємства – від реальних та потенційних загроз, а в [5] науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу – від прямих та непрямих економічних загроз. При такому підході перспективи розвитку підприємства не розглядаються.

Дещо іншим є бачення автора [6] щодо трактування поняття «економічна безпека», який визначає її як стан підпри-

емства, при якому ймовірність небажаних змін як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі незначна.

У ряді робіт економічна безпека розглядається як стан використання ресурсів підприємства (капіталу, персоналу, інформації, техніки, технологій, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування та розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам [7, 8].

Слід зауважити, що в рамках останнього підходу економічна безпека має більш комплексний характер і являє собою складну динамічну систему, яка містить у собі певні елементи – складові [9].

Виходячи із завдань та цілей, які ставили перед собою автори сучасних літературних джерел, виникали різні види економічної безпеки.

Перш за все потрібно розрізнити види економічної безпеки виходячи із її рівнів. Так, у роботі [10] виділено: глобальну, міжнародну, національну, економічну безпеку регіону та економічну безпеку підприємства. Подібною є класифікація, представлена у роботі [11], де економічна безпека має такі види: міжнародний (глобальний і регіональний), локальний (регіональний та галузевий всередині країни) і приватний (на рівні фірм та окремих осіб). У даному випадку нас цікавить приватний вид економічної безпеки – економічна безпека підприємства.

У свою чергу, економічну безпеку підприємства розглядають у розрізі функціональних складових, а саме: фінансової, кадрової, інтелектуальної, технологічної, правової, інформаційної, екологічної та силової [12].

Таким чином, фінансову безпеку характеризують фінансовою стійкістю підприємства, ліквідністю та якісною структурою його активів, ефективністю використання техніки, оптимальним парком обладнання, конкурентоспроможністю та позиціонуванням на ринку.

Кадрова безпека полягає у забезпеченні підприємства та збереженні висококваліфікованого кадрового потенціалу.

Інтелектуальна безпека відповідає за збереження і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства; розвиток креативного мислення та творчого підходу працівників [12].

Технологічна безпека характеризує ступінь забезпеченості підприємства високоефективними, прогресивними та безвідходними технологіями.

Правова безпека характеризує захищеність діяльності підприємства від негативного впливу загроз з боку влади шляхом дотримання законодавства країни та організації діяльності в межах правового поля.

Інформаційна безпека підприємства характеризує забезпечення своєчасною, правдивою та неупередженою інформацією.

Екологічна безпека полягає в екологізації виробництва, дотриманні встановлених на законодавчому рівні норм та нормативів щодо забруднення навколишнього середовища.

Силова безпека полягає у забезпеченні фізичної та моральної безпеки працівників підприємства, створенні сприятливого середовища для праці.

У цілому в роботі [11] систему економічної безпеки підприємства запропоновано будувати відповідно до політики та стратегії безпеки.

Під політикою економічної безпеки підприємства розуміють систему поглядів, заходів рішень, дій у галузі безпеки, що створюють умови, сприятливе середовище для досягнення цілей бізнесу [11].

Стратегія економічної безпеки являє собою сукупність найбільш важливих рішень, направлених на забезпечення програмного рівня безпеки функціонування підприємства [13].

У той же час автор роботи [14] залежно від проміжку часу, відповідно до якого оцінюється економічна безпека, пропонує виділяти поточну, тактичну та стратегічну економічну безпеку.

Поточна економічна безпека передбачає відсутність загроз, здатних призвести до припинення життєдіяльності (банкрутства) підприємства в поточному періоді [14].

Тактична економічна безпека відображає здатність підприємства до відтворення у процесі реалізації ним господарської діяльності, що досягається при певному рівні ефективності використання ресурсів підприємства [14].

Стратегічна економічна безпека характеризує рівень економічного потенціалу підприємства, який обумовлює здатність підприємства до подальшого успішного функціонування та водночас є підтвердженням правильності обраного напрямку розвитку, відповідності результатів роботи підприємства основним макроекономічним тенденціям [14].

Мета статті – проаналізувавши здобутки попередників, вирішено запропонувати власні види економічної безпеки та розкрити їх зміст.

Виклад основного матеріалу. Протягом усієї історії закономірно відбувається науково-технічний, культурний та економічний прогрес суспільства, постійно удосконалюються засоби праці, підвищується продуктивність праці, покращуються умови праці та життя людей, відповідно зростають вимоги щодо рівня добробуту громадян. Отже, для забезпечення безпеки недостатньо лише дотримуватися нормативів, досягнутих у минулому.

Крім того, в роботі [15] економічна безпека підприємства розглядається як безперервний динамічний процес оцінки фінансово-економічних, операційних, техніко-технологічних та інших критеріїв з метою ідентифікації джерел виникнення, застосування антикризових заходів, заходів щодо створення конкурентної переваги і забезпечення розвитку підприємства.

Дійсно, підприємства в процесі свого розвитку постійно збільшують бажані значення показників економічної безпеки для підвищення своєї конкурентоздатності. Ми вважаємо, що для економічної безпеки підприємства важливо забезпечувати одночасно як досягнення нормативів індикаторів, по яких визначається рівень економічної безпеки, так і бажаних значень самих показників економічної безпеки, що змінюються в динаміці. На наш погляд, при оцінці економічної безпеки мають використовуватися вартісні показники, за допомогою яких можливо одночасно враховувати як нор-

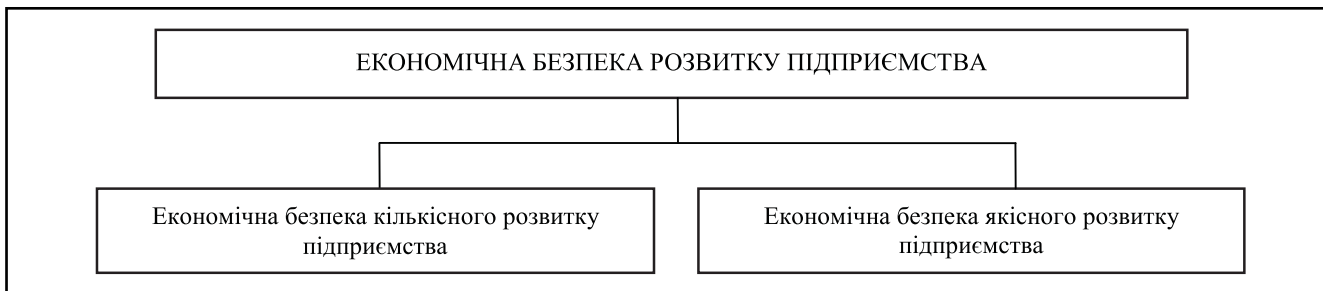

Рисунок 1. Види економічної безпеки розвитку підприємства

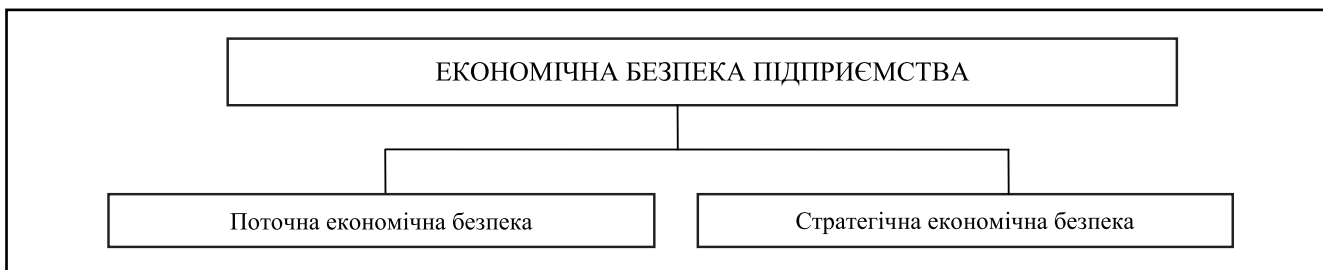

Рисунок 2. Види економічної безпеки підприємства

мативи індикаторів, так і значення самих показників економічної безпеки, які потрібно досягти.

Тому нами пропонується ввести поняття економічної безпеки розвитку.

Економічна безпека розвитку – динамічний безперервний процес забезпечення бажаних значень показників економічної безпеки стабільності в кожному моменті періоду, що оцінюється, з одночасним посиленням нормативів індикаторів, що визначають показники загальної безпеки підприємства.

Поряд із безпекою розвитку, на наш погляд, має знаходитися економічна безпека стабільності.

Нами пропонується під економічною безпекою стабільності розуміти стан захищеності підприємства, за якого досягаються бажані економічні та фінансові результати діяльності та рівень фінансового стану, що є необхідними для стійкого функціонування підприємства і підтримання його життєво важливих інтересів; та забезпечується відсутність негативних фінансово-економічних проявів від недотримання внутрішніх та зовнішніх нормативів індикаторами, що визначають показники загальної безпеки підприємства: ринкової, соціальної, техніко-економічної тощо.

Економічна безпека розвитку та економічна безпека стабільності підприємства взаємодоповнюють одна одну, хоча принципово відрізняються як за видами загроз, що нейтралізуються, так і за формами прояву.

Слід зазначити, що вид безпеки залежить від стадії життєвого циклу, в якій знаходиться підприємство. На певній стадії для підприємства актуальною є безпека розвитку, на іншій стадії – безпека стабільності.

Разом із тим при дослідженні безпеки розвитку потрібно враховувати, які зміни відбуваються. Для цього нами пропонується, виділяти економічну безпеку кількісного та якісного розвитку (рис. 1).

Основою кількісного розвитку є зміна нормативів, досягнутих у минулому, бажаних значень показників економічної безпеки при незмінній структурі загроз економічній безпеці.

Економічна безпека кількісного розвитку – динамічний безперервний процес забезпечення бажаних значень показників економічної безпеки стабільності в кожному моменті періоду, що оцінюється, з одночасним посиленням нормативів індикаторів, що визначають показники загальної безпеки.

Якісний розвиток підприємства передбачає діагностику можливих напрямів діяльності підприємства, в результаті чого може змінитися структура загроз підприємства, а отже й показники безпеки. Безпека якісного розвитку визначається на основі аналізу якісних змін внутрішнього та зовнішнього середовища

Крім цього, нами запропоновано, аналогічно роботі [14], економічну безпеку підприємства розділити на поточну і стратегічну (рис. 2).

Поточна економічна безпека – стан захищеності підприємства, за якого досягаються бажані економічні та фінансові результати діяльності та рівень фінансового стану, що є необхідними для стійкого функціонування підприємства і підтримання його життєво важливих інтересів; та забезпечується відсутність негативних фінансово-економічних проявів від недотримання внутрішніх та зовнішніх нормативів індикаторами, що визначають показники загальної безпеки підприємства: ринкової, соціальної, техніко-економічної тощо.

Стратегічна економічна безпека є більш широким поняттям, яке охоплює довгостроковий період розвитку підприємства та дає змогу оцінити безпеку можливих змін напрямів діяльності.

Висновки

Отже, запропоновані нами класифікації економічної безпеки підприємства дозволяють не лише виділити певні види безпеки-

ки з однорідними ознаками, а й створюють передумови для розробки методичних підходів до оцінки окремих видів економічної безпеки підприємства та інтегрування одержаних результатів. Крім цього, такі класифікації дозволяють розробити ефективний механізм управління економічною безпекою.

Література

1. Андрощук Г.А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны: Монография / Г.А. Андрощук, П.П. Крайнев. – К.: Издательский Дом «Ин Юре», 2000. – 400 с.
2. Забродський В.А. Собственность, экономическая безопасность и государство / В.А. Забродский, Н.А. Кизим. – Харьков: АО «Бизнес-Информ», 1997. – 96 с.
3. Чумарин И.Г. Тайна предприятия: что и как защищать / И.Г. Чумарин. – Издательство ДНК, 2001. – 160 с.
4. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В.В. Шлыков. – СПб.: «Алетейя», 1999. – 138 с.
5. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – №2. – С. 17–29.
6. Тамбовцев В.Л. Объекты экономической безопасности России / В.Л. Тамбовцев // Вопросы экономики. – 1994. – №12. – С. 45–54.
7. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
8. Манів З.О. Економіка підприємства / З.О. Манів, І.М. Луцький – 2-е вид. – К.: Знання, 2006. – 580 с.
9. Нуснова О.В. Експрес-діагностика економічної кризи підприємства: Монографія / О.В. Нуснова, Є.В. Міщук. – Кривий Ріг: Вид. ФО-П Чернявський Д.О., 2011. – 220 с.
10. Козаченко А.В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: [Монография] / А.В. Козаченко, В.П. Пономарьев, А.Н. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.
11. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства / Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський. – К.: ЦУЛ, 2009. – 256 с.
12. Андрушків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б.М. Андрушків. – Тернопіль: Вид. Терно-граф, 2008. – 424 с.
13. Мак-Мак В.П. Служба безпеки підприємства / В.П. Мак-Мак. – М.: Баярд, 2003. – 208 с.
14. Довбня С.Б., Гічова Н.Ю. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства // Фінанси підприємства. – 2008. – №4 – С. 88–97.
15. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: моногр.. – К.: Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 436 с.

Н.М. ДАВИДЕНКО,
к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Впровадження корпоративного імперативу в процесі розвитку корпоративного управління в агробізнесі

У статті обґрунтована необхідність адаптації та запровадження обов'язкового дотримання принципів корпоративного управління в агробізнесі, впровадження дефініції «корпоративний імператив».

Ключові слова: корпоративне управління, корпоративний імператив, агробізнес, принципи корпоративного управління.

В статье обоснована необходимость адаптации и внедрения обязательного соблюдения принципов корпоративного управления в агробизнесе и введения дефиниции «корпоративный императив».

Ключевые слова: корпоративное управление, корпоративный императив, агробизнес, принципы корпоративного управления.

In the article reasonable necessity of input of obligatory observance of principles of corporate management in an agribusiness and input of definition «corporate imperative».

Keywords: corporate management, corporate imperative, agribusiness, principles of corporate management.

Постановка проблеми. Формування і дія ринкових відносин в Україні супроводжується неухильним розширенням корпоративної діяльності на підприємствах АПК, є одним із ключових аспектів ефективних умов ведення бізнесу в агропромисловому виробництві. Саме механізм ефективного корпоративного управління на основі розробки стратегії розвитку підприємств АПК значно розширює можливість залучення інвестицій, сприяє зростанню продуктивності праці, конкурентоспроможності корпоративних підприємств, є умовою підвищення вартості їх акцій.

В основу соціально-економічних перетворень у галузях АПК має бути закладена нова ідеологія виробничих та фінансових відносин. Усе це значно підвищує роль організаційних і соціальних рішень, які мають враховувати ймовірність виникнення ризику в процесі господарювання акціонерних товариств. На сучасному етапі розробка і втілення в практику господарювання стратегій розвитку корпоративних підприємств охоплює системне вирішення ряду інших складних для умов України проблем, зокрема розміщення і